UNIVERSITETI I TIRANËS
FAKULTETI I DREJTËSISË
DEPARTAMENTI I SË DREJTËS PUBLIKE

"MBI TË DREJTËN NDËRKOMBËTARE HUMANITARE AKTUALE"

UDHËHEQËS SHKENCOR
PROF. DR. KSENOFON KRISAFI

KANDIDATI
LULJETA KODRA

TIRANË
2012

PËRMBAJTJA

Faqe

Mirënjohje... iii

1. **HYRJE** 1

1.1 **OBJEKTI I KËRKIMIT SHKENCOR** 4

1.2 **METODOLOGJIA** 7

1.3 **TERMINOLOGJIA** 9

2. E DREJTA NDËRKOMBËTARE HUMANITARE NË ZHVILLIMIN E SAJ HISTORIK 17

2.1 BURIMET E TË DREJTËS SË LUFTËS 20

2.1.1 E drejta zakonore e luftës 20

2.1. 2 Traktatet për të drejtën e luftës 22

2.1. 3 Aktet që përbëjnë të drejtën ndërkombëtare humanitare 23

2.2 PËRPJEKJE TË HERSHME PËR HUMANIZIMIN E JETËS NDËRKOMBËTARE 24

2.2.1 Marrëveshjet reciproke 27

2.3 KUR ZBATOHET E DREJTA NDËRKOMBËTARE HUMANITARE? 29

2.3.1 Konflikti i armatosur i brendshëm dhe sovraniteti 30

2.4 FUSHAT QË MBULON E DREJTA NDËRKOMBËTARE HUMANITARE 32

2.4.1 Çfarë është mbrojtja? 32

2.4.2 Kufizimet në përdorimin e armëve dhe metodave të luftës 34

2.4.2. a Parime të përgjithshme mbi përdorimin e armëve

2.4.3 Metodat e ndaluara të luftimit 38

2.5 ZBATIMI I TË DREJTËS NDËRKOMBËTARE HUMANITARE 41

2.5.1 Veprimi në përputhje me të drejtën e konfliktit të armatosur 42
2.5.2 Çfarë duhet bërë për të zbatuar këtë të drejtë? 43

2.6 KOMITETI NDËRKOMBËTAR I KRYQIT TË KUQ 45

2.6.1 Themelimi i Kryqit të Kuq Ndërkombëtar 46

2.7 PËRFUNDIME 48

3. DISA ZHVILLIME TË SË DREJTËS NDËRKOMBËTARE HUMANITARE 50

3.1 E DREJTA HUMANITARE NËPËRMJET KONVENTAVE NDËRKOMBËTARE 51

3.1.1 Personat dhe objektet e mbrojtura nga konventat 52
3.1.1. a Luftuesit
3.1.1. b Civilët
3.1.1. c Të plagosurit, të sëmurët, anijembyturit
3.1.1. d Personeli mjekësor
3.1.1. e Personeli fetar dhe objektet fetare
3.1.1. f Pasuria kulturore
3.1.2 Robërit e luftës 58
3.1.2. a Statusi i robërve të luftës
3.1.2. b Evakuimi i robërve të luftës
3.1.2. c Kushtet për robërit e luftës
3.1.2. d Spiunimi
3.1.2. e Veprimtaria e fuqive mbrojtëse
3.1.3 Mbrojtja e civilëve nga trajtimi arbitrar 64
3.1.3. a Mbrojtja civile
3.1.3. b Lufta guerrilase
3.1.3. c Rregullat e angazhimit
3.1.3. e Pushtimi ushtarak
3.1.4 Lufta detare 73
3.1.4. a Bllokada detare
3.1.5 Lufta ajrore 76

3.2 KONFLIKTI I ARMATOSUR I BRENDSHËM 77

3.3 OPERACIONET E SIGURISË SË BRENDSHME 83

3.3.1 Grumbullimet e paligjshme 86

4. E DREJTA NDËRKOMBËTARE HUMANITARE NË VEPRIMTARINË E ORGANIZATËS SË KOMBEVE TË BASHKUARA 88

4.1 LIDHJA E KOMBEVE DHE ORGANIZATA E KOMBEVE TE

BASHKUARA

4.1.1 E drejta për vetëmbrojtje individuale, ose kolektive 92
4.1.2 Vetëmbrojtja paraprake 94

4.2 MBROJTJA E TË DREJTAVE DHE E LIRIVE THEMELORE TË NJERIUT NË KARTËN E KOMBEVE TË BASHKUARA

95

4.2.1 Shkeljet e mëdha të të drejtave njerëzore, si një kërcënim potencial për paqen dhe sigurinë. 96

4.3 PAQERUAJTJA E SOTME 97

4.3.1 Nevoja e krijimit të forcës ndërhyrëse të Kombeve të Bashkuara
98

4.4 OPERACIONET E PAQES TË KOMBEVE TË BASHKUARA 101

4.4.1 Sfondi ligjor i operacioneve për mbështetjen e paqes
4.4.2 Zhvillimi i operacioneve të Kombeve të Bashkuara për paqen
101
4.4.3 Operacionet paqeruajtëse shumë - dimensionale të Kombeve të Bashkuara
4.4.4 Arsyet pse shtetet marrin pjesë në operacionet e paqes
104
4.4.5 Kategoritë e operacioneve të Kombeve të Bashkuara për paqen
105
4.4.5. a Diplomacia parandaluese
4.4.5. b Aktivitetet paqebërëse
4.4.5. c Paqeruajtja
4.4.5. d Zbatimi i Paqes
4.4.5. e Operacionet e ndihmës humanitare
4.4.5. f Ndërtimi i paqes
4.4.6 Kryerja e operacioneve të paqes
109
4.4.7 Përfundime

4.5 E DREJTA NDËRKOMBËTARE HUMANITARE DHE E DREJTA MBI TE DREJTAT E NJERIUT 112

4.5.1 E drejta ndërkombëtare mbi të drejtat e njeriut
113
4.5.2 Ndryshimi i të drejtës ndërkombëtare humanitare nga e drejta
115
ndërkombëtare mbi të drejtat e njeriut

4.6 SHKELJA E TË DREJTAVE NJERËZORE 116

4.6.1 Çështja e ndërhyrjes humanitare
118

4.7 PËRFUNDIME
119

5. REAGIMI NDËRKOMBËTAR NDAJ SHKELJEVE TË SË DREJTËS NDËRKOMBËTARE HUMANITARE
121

5.1 SHKELJET E TË DREJTËS NDËRKOMBËTARE HUMANITARE

5.1.1 Raprezalja
123

5.2 PËRGJEGJËSIA PENALE NDËRKOMBËTARE SIPAS TË DREJTËS NDËRKOMBËTARE 124

5.2.1 Evolucioni i rregullave mbi përgjegjësinë individuale penale, sipas të drejtës ndërkombëtare.
126

5.2.2 Përgjegjësia për kryerjen e krimeve të luftës
129

5.2.2. a Përgjegjësia e çdo komandanti
5.2.2. b Përgjegjësia personale për krimet e luftës
5.2.2. c Përgjegjësia e drejtuesve për krimet e kryera nga vartësit e tyre
5.2.2. d Përgjegjësia e oficerëve të shtabit

5.3 KUNDËRVEPRIMI NDAJ SHKELJES SË NORMAVE TË SË DREJTËS HUMANITARE 132

5.3.1 Juridiksioni i brendshëm dhe universal
136

5.3.2 Gjykata ndërkombëtare për ish Jugosllavinë dhe themelimi i saj 138

5.3.2. a Juridiksioni i gjykatës
5.3.2.b Gjykatat e përbashkëta kombëtare–ndërkombëtare dhe shembulli i Gjykatës Speciale të Sierra Leones
5.3.2.c Gjykata Penale Ndërkombëtare

6. E DREJTA NDËRKOMBËTARE HUMANITARE: ”PËR TË DREJTËN E NDËRHYRJES HUMANITARE”
143

6.1 DETYRIMI PËR TË BASHKËPUNUAR NË EMËR TE PAQES DHE SIGURISË NDËRKOMBËTARE

6.1.1 Parimet e asistencës humanitare
145
6.1.2 Rrethanat në të cilat mohimi i asistencës humanitare mund të përbëjë krim sipas të drejtës ndërkombëtare.
146
6.1.2.a Krimet e luftës
6.1.2.b Krimet kundër njerëzimit
6.1.3 Asistenca ushtarake në shpërndarjen e ndihmës humanitare
148

6.2 KUSHTET NË TË CILAT MUND TË KRYHEN NDËRHYRJET HUMANITARE
150

6.2.1 Ndryshimi mes akteve ligjore dhe legjitime
152
6.2.2 E drejta e Këshillit të Sigurimit për të autorizuar ndërhyrjet humanitare
153

6.3 NDËRHYRJET E NDËRMARRA JASHTË SISTEMIT TË KOMBEVE TË BASHKUARA
154

6.3.1 Nevoja e arritjes së një konsensusi ndërkombëtar mbi kriteret e zhvillimit të ndërhyrjeve humanitare.
155
6.3.2 Organizmi i cili do të marrë vendimin për fillimin e një ndërhyrje humanitare të armatosur.
156

6.4 NDËRHYRJET HUMANITARE NË TË SHKUARËN
160

6.5 NEVOJA PËR NDRYSHIM
162

6.6 PERFUNDIME
164

7. ANGAZHIMI NDËRKOMBËTAR NË KRIZAT HUMANITARE PAS LUFTËS SË FTOHTË
165

7.1 NDËRHYRJA NË IRAK NË VITIN 1991

7.2 NDËRHYRJA E KOMBEVE TË BASHKUARA NË SOMALI
168

7.3 RASTI I NDËRHYRJES HUMANITARE NË SUDAN
173

7.4 KONFLIKTI I VITIT 1998 NË REPUBLIKËN DEMOKRATIKE TË KONGOS
173

7.5 NDËRHYRJA E KOALICIONIT NË AFGANISTAN NË VITIN 2001
175

7.5.1 Krimet që talebanët kryejnë ndaj afganëve
176
7.5.2 Grupi ndërkombëtar i krizave për Afganistanin
181

7.6 NDËRHYRJA HUMANITARE NË BOSNJË & HERCEGOVINË
183

7.6.1 Mbështetja ndërkombëtare për luftën e Bosnjë-Hercegovinës
185
7.6.2 Asambleja e Përgjithshme dhe Këshilli i Sigurimit për Bosnjë & Hercegovinën.
188

7.7 NDËRHYRJA USHTARAKE NË IRAK, 2003
189

7.7.1 Debatet që shoqëruan ndërhyrjen e koalicionit në Irak
192
7.7.2 Përdorimi i kontraktuesve privatë
194
7.7.3 Abuzimet me të drejtat e njeriut në Irak
195

7.8 MËSIMET QË KOMUNITETI NDËRKOMBËTAR NXORI NGA SUKSESET DHE DËSHTIMET E NDËRHYRJEVE NDËRKOMBËTARE
200

7.9 BASHKËPUNIMI CIVILO–USHTARAK NË NDËRHYRJET HUMANITARE
205

7.10 PËRFUNDIME
207

8. DEBATET NË DOKTRINËN E TË DREJTËS NDËRKOMBËTARE
211
HUMANITARE PËR NDËRHYRJEN HUMANITARE NË KOSOVË

8.1 HISTORIKU I KONFLIKTIT TË KOSOVËS

8.1.1. Ndërmjetësimi ndërkombëtar për zgjidhjen e krizës në Kosovë
212
8.1.2 Këshilli i Sigurimit për konfliktin në ish-Jugosllavi
213

8.2 VLERËSIMI JURIDIK-NDËRKOMBËTAR PËR NDËRHYRJEN E NATO-S NË KOSOVË
214
8.2.1 Ndërhyrje e paligjshme, agresion i armatosur, cënim i tërësisë territoriale dhe sovranitetit shtetëror
214
8.2.2 Ndërhyrje humanitare e motivuar juridikisht
216

8.3 KOSOVA E PAVARUR
219

9. PERFUNDIME
222

10. BIBLIOGRAFIA
230

Abstrakt
243

Mirënjohje

Përfundimi i këtij disertacioni shkencor nuk do kishte qenë i mundur pa ndihmën e shumë personave dhe institucioneve, të cilët më kanë mbështetur në mënyrë të vazhdueshme gjatë 5 viteve punë kërkimore.

Një falënderim të veçantë Rektorit të Universitetit Ndërkombëtar të Tiranës, Prof. Dr. Lisen Bashkurti dhe Dr.Gentian Zyberi që më kanë mbështetur duke më mundësuar realizimin e botimeve dhe pjesëmarrjen në konferenca ndërkombëtare.

Falënderoj veçanërisht drejtueset e Departamentit Publik, të Fakultetit të Drejtësisë, gjatë periudhës studimore, Prof. As. Aurela Anastasi dhe Dr.Evis Alimehmeti për mbështetjen dhe inkurajimin.

Mirënjohje drejtuesve të Akademisë Ushtarake "Skënderbej", të cilët më kanë krijuar hapësirat e nevojshme kohore për t'u marrë me studimin tim dhe më kanë mundësuar pjesëmarrjen në konferencat shkencore, të organizuara nga ky institucion. Profesorëve të nderuar të Akademisë së Mbrojtjes, që më kanë mbështetur, këshilluar dhe më kanë mundësuar botimin e artikujve në revistën shkencore të këtij institucioni dhe në mënyrë të veçantë dua të falënderoj Prof. As. Arshi Çela,

Falënderoj gjithashtu, studiuesin Mentor Quku për këshillat dhe rekomandimet, lidhur me botimet e artikujve në revista shkencore ndërkombëtare.

Mirënjohje të thellë dhe falënderim të veçantë për udhëheqësin shkencor të temës time të doktoraturës, Prof. Dr. Ksenofon Krisafi, i cili më ka mbështetur dhe udhëzuar në çdo fazë të procesit të doktoraturës. Pa përkushtimin dhe udhëheqjen profesionale të Prof. Dr. Ksenofon Krisafit nuk do kisha përfunduar me sukses kërkimin shkencor. E falënderoj që më ndoqi me aq dashamirësi në punën time.

Së fundmi, falënderoj familjen time, që më ka mbështetur, inkurajuar dhe ndihmuar pa fund në angazhimin tim, për të realizuar mbrojtjen e doktoraturës.